

HONDENTAAL IS LICHAAAMSTAAL

LEER HONDEN BETER BEGRIJPEN

MARTIN &
SACHA GAUS

HONDENTAAL IS LICHAAAMSTAAL

HONDENTAAL IS LICHAAMSTAAL

LEER HONDEN BETER BEGRIJPEN

MARTIN &
SACHA GAUS

KOSM • S

Kosmos Uitgevers,
Utrecht/Antwerpen

KOSM • S

www.kosmosuitgevers.nl

Dit boek is gepubliceerd door Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

Postbus 13288

3507 LG Utrecht

www.kosmosuitgevers.nl

Vormgeving: Garage BNO

Foto omslag: Erik Lam, www.esight.nl

Foto's binnenwerk: Helly en Martin Gaus

Foto nawoord: Michel Grollé

Foto's blz. 5, 149 en 150: Shutterstock

Redactie: Madeleine Gimpel

ISBN 978 90 215 7038 9

e-book 978 90 215 7039 6

NUR 431

© 2013-2018 Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

6de druk oktober 2018

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enige andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Voorwoord	6	HOOFDSTUK 4	
Ik stel aan u voor	8	Kalmeringssignalen	48
HOOFDSTUK 1		HOOFDSTUK 5	
Meesters in het bewaren van de lieve vrede	10	Agressie	62
HOOFDSTUK 2		HOOFDSTUK 6	
Goede communicatie vereist sociale vaardigheden	22	'Zomaar'-gedrag	84
HOOFDSTUK 3		HOOFDSTUK 7	
Stress	34	Nu begrijp ik wat je me wilt zeggen	96
		Nawoord	140
		Over de auteurs	142

Voorwoord

Twintig jaar lang corrigeerden wij de probleemhonden die bij ons intern voor een heropvoeding zaten. Hoewel ik de methode van toen – wij corrigeren al sinds eind jaren '90 geen honden meer – nu afwijs omdat er andere inzichten en daardoor betere manieren kwamen, waren we er wel goed in. We konden fantastisch timen. We wisten precies welke hond welke correctie nodig had, niet te hard en zeker nooit te zacht. En we wisten precies het moment te herkennen waarop het genoeg was geweest en we konden overgaan op het belonen van het gewenste gedrag. De dankbrieven van toen bewijzen dat we van menige hond die onhoudbaar leek en waarvan de eigenaars overwogen hem een spuitje te laten geven het leven hebben gered. Wij waren zijn laatste kans, een verantwoordelijkheid die we altijd zeer serieus hebben genomen. Ik heb altijd gedacht dat het aan die toewijding lag dat we zoveel met die moeilijke honden konden. Pas later heb ik me gerealiseerd waarin onze kracht werkelijk heeft gelegen, namelijk in het onbewuste lezen van de lichaamstaal van die honden.

WOLVEN DOEN AAN OVERACTING

Die lichaamstaal hebben we geleerd door te kijken naar onze zeven wolven die we hadden gehuisvest met vier labradors. Wolven hebben een zeer overdreven lichaamstaal als je die vergelijkt met de lichaamstaal van honden. Ze doen aan wat we over toneelspelers zeggen als een toneelstuk op de televisie wordt uitgezonden. Ze doen aan overacting, alles is een beetje 'te'. Maar daardoor wel heel duidelijk te zien. Honden spreken diezelfde taal, maar in een afgeleide vorm. Ze zijn als de acteurs die gewend zijn op televisie te spelen. Alle gebaren moeten minder groots zijn dan op toneel om niet heel overdreven en onecht over te komen. Door de wolven te laten opgroeien met de labradors – we verwisselden de rond dezelfde tijd geboren pups van moeder – konden we het verschil in lichaamstaal tussen de twee diersoorten goed zien en daardoor begrijpen wat er werd bedoeld. Maar dat proces ging onbewust.

RAISA WAS EEN MEESTERES IN COMMUNICATIE

We werden ons dat pas bewust toen Raisa al een tijdje in ons leven was. Zij was het die ons leerde bewust scherp te kijken en de kleinste nuances in lichaamstaal op te merken. Raisa was een fenomeen in het herkennen van honden die niet sociaalvaardig naar andere honden waren. Het opvallende was dat ze nooit een stapje terug deed of opzij ging. Ze keek simpelweg niet naar ze of maakte na de kat uit de boom te hebben gekeken toch contact met ze. Blijkbaar had ze een bijzondere uitstraling, want

het ging nooit fout, al hielden wij wel eens de adem in omdat ze met haar fragiele whippetlijfje zo kwetsbaar was. We waren nooit helemaal gerust op haar kat-en-muis-spelletjes tot we beter gingen begrijpen hoe het werkte.

Met subtiele veranderingen in haar mimiek en lichaamshouding wist ze de opgewonden standjes tot bedaren en de verhitte gemoederen tot rust te brengen. Bange honden verleidde ze al gauw tot het trekken van vrolijke sprintjes. Op de foto's die we maakten van wat er tussen haar en de honden gebeurde, kon je de kleinste veranderingen zien die normaal aan het oog worden onttrokken. We hebben dankzij Raisa heel veel geleerd.

honden zijn geniale pantomimespelers

DIT KIJKBOEK BIEDT EEN DIMENSIE MEER

Er zijn de laatste jaren verschillende boeken over lichaamstaal verschenen, maar toch denk ik iets te hebben toegevoegd met dit kijkboek. Want dat is het geworden dankzij de digitale fotografie van tegenwoordig en het gebruik van een professionele camera. Ik heb in de eerste hoofdstukken geprobeerd de betekenis van bepaalde lichaamshoudingen en mimiek uit te leggen, maar het probleem is dat er zoveel meer bij komt kijken. Dat het vaak niet zo eenduidig is. Daarop kom ik in een later hoofdstuk dan weer terug. In de loop van het boek zult u steeds meer variaties gaan herkennen, u zult de nuances zelf gaan opmerken. Daardoor kunt u het gedrag van uw hond en andermans hond beter voorspellen. U zult kunnen zien of een gespannen ontmoeting tussen twee honden zal uitlopen op een vechtpartij of in een stoeipartijtje zal eindigen. Als u de lichaamstaal van honden begrijpt, kunt u uw eigen gedrag daarop aanpassen en zo gevaarlijke situaties voorkomen. U kunt honden geruststellen door uw eigen gedrag af te stemmen op wat zij op dat moment van u nodig hebben. Wij zijn zo vaak onhandig in onze benadering van honden dat we ze vaak meer verontrusten dan kalmeren. Dat is straks helemaal niet meer nodig. Omdat u weet hoe het werkt. Omdat u dezelfde taal kunt spreken.

Als u de taal van honden begrijpt, gaat er een wereld voor u open. Het geeft een totaal andere inhoud aan uw relatie met uw hond en aan al die andere honden in uw omgeving.

Honden zijn haast feilloos in het bewaren van de lieve vrede. Ze geven niet, zoals wij zo vaak, halve informatie, ze zeggen wat ze willen en worden daarin ook gerespecteerd. Dat maakt het onsympathieke mokken dat de mens eigen is overbodig. Honden zijn zichzelf. Honden zeggen de hele dag door: neem me niet kwalijk, ga gerust je gang, ik respecteer je, ik vind je aardig en jij bent aan de beurt. Als we dat van ze kunnen leren, kunnen we de wereld wat mooier kleuren.

Ik wens u van harte een nieuwe taal toe!

A handwritten signature in black ink that reads 'Martin Sam'. The signature is fluid and cursive, with a long horizontal stroke at the bottom that extends across the width of the text.

Ik stel aan u voor

U zult in dit boek regelmatig dezelfde honden tegenkomen. Daarom noem ik die honden bij hun naam.

U zult vooral **Roos** de Bordeaux Dog heel veel zien. Niet zo raar want zij woont bij ons en is daardoor een gewild foto-object. Niet iedereen zal gecharmeerd zijn van Roos. Met haar gerimpelde, platte snoet en aparte ogen wijkt ze nogal af van de doorsnee hond. Maar Roos laat wel een veelheid aan gedrag zien, ze is zo puur hond dat we haar voor vrijwel iedere gedragsfoto kunnen gebruiken. Vandaar dat Roos wat de boventoon voert.

Natuurlijk mag **Jill** onze whippet niet ontbreken. Jill was eerst het boezemvriendinnetje van onze eerste whippet Raisa. Jill had net als Raisa een feilloze intuïtie voor 'rare' honden. Ook Jill wist prima om te gaan met de moeilijke honden die zo vaak haar pad kruisten doordat bezoekers naar het dierenhotel of gedragscentrum gaan. Ook Jill is intussen overleden.

Dan komt **Janssen**, de hond van Sacha. Janssen was een buitengewone hond, superieur en zeer van zichzelf bewust. Zijn hele houding straalde zo'n zelfvertrouwen uit dat een blik van hem genoeg was om overmoedige typetjes onmiddellijk te doen inbinden. In 2009 overleed Janssen. Hij werd 13 jaar.

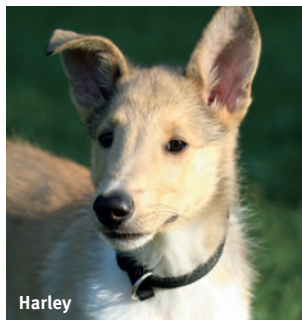
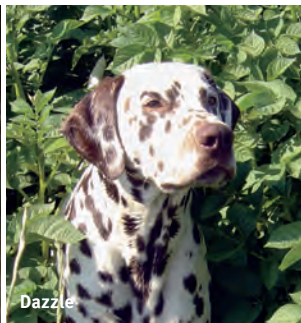
Als eerbetoon op de foto ook **Lisa**. Lisa is ook een whippet, een mooi bruin hondje met een zwart snoetje. Ze kwam in de plaats van Raisa omdat Jill Raisa erg miste. Jill was haar speelmakertje kwijt en we hoopten dat Lisa die lege plek kon vullen. Dat is nooit helemaal gelukt, Lisa was veel bezig om haar omgeving te controleren en maakte het daardoor Jill wel eens moeilijk. Lisa kwam een paar jaar geleden onder een auto. Daarna miste Jill Lisa.

Verder ziet u een zeer fotogenieke Dalmatische hond, Dazzle genaamd. **Dazzle** is van een cursist van ons en heeft een bijzonder bruin leven in een wijde omgeving vol groen. Dazzle is een zeer stabiele hond, sociaalvaardig en sportief.

Ook **Daphne**, het golden retrievertje waarmee Roos is opgegroeid doet mee. Daphne heeft tegenwoordig een baan, ze is hulphond geworden van een vrouw met een visuele en lichamelijke handicap. Daphne loopt naast de rolstoel en wijst de weg, leidt langs obstakels, doet de boodschappen, bedient de lichtknopjes, opent deuren en laden en doet nog veel meer.

En dan **Jane**, het golden retrieverpuppy dat net toen we dit boek gingen maken bij ons kwam wonen. We zijn puppywalker voor onze zoon Serge en schoondochter Tamara die de Hulp- en Blindegeleidehondenschool van ons hebben overgenomen. Op ons rust de taak Jane te begeleiden tot een stabiele, graag werkende hond die goed luistert. Serge en Tamara doen de rest.

En dan ten slotte de Duitse herder **Diezel**, de Schotse colliepup **Harley** en de border collie **Chelsea**. Het zijn allemaal honden die we goed kennen omdat ze van onze kinderen zijn. Serge en Tamara leven regelmatig met zo'n tien honden in huis. Een gekkenhuis, maar wel een leuk gekkenhuis.

2

Goede communicatie vereist sociale vaardigheden

WAT WE VERSTAAN ONDER

COMMUNICATIE: alles wat plaatsvindt aan lichaamstaal tussen soortgenoten wanneer zij zich bewust zijn van die ander, en wat het gedrag van die ander beïnvloedt.

ANGST: een intern gevoel van onbehagen dat maakt dat de hoeveelheid adrenaline (hormoon van de bijnier) en de hartslag toenemen.

AGRESSIE: bij individueel levende dieren doelgerichte energie om een soortgenoot te verjagen of, indien dat niet mogelijk blijkt, te doden om noodzakelijke levensbronnen als eten, territorium en voortplanting te beschermen. Bij samenwerkende dieren als honden (en mensen) is de agressie min of meer vervangen door ritueel gedrag zoals begroetingsceremonieën, vredebewarend gedrag en status. Mocht dat niet volstaan, dan is agressie alsnog een optie om de eigen belangen duidelijk te maken, maar niet met de opzet te verwonden of te doden.

AMBIVALENT: uiterlijk dat duidt op een innerlijk conflict. Het gaat om gelijktijdige lichaamshoudingen en/of gezichtsuitdrukkingen met een tegengestelde betekenis.

AGONISTISCH GEDRAG: het hele scala aan dreighoudingen die zowel vlucht- als aanvalshandelingen bevatten. We zien dit vooral bij gewelddadige ontmoetingen.

Lange tijd werd dus uitgegaan van een min of meer vaststaande status tussen honden onderling. En was er geen duidelijke status dan moest dat zo snel mogelijk geregeld worden. Hooggeplaatste honden hadden een hoge houding en droegen hun staart en oren hoog, de laaggeplaatsten deden precies anders om en hadden een lagere staart en lagere houding. Deze kijk op honden onderling volstaat dus niet meer.

Binnen een min of meer vaste relatie tussen twee of meer honden – zoals honden uit hetzelfde gezin of honden die elkaar heel regelmatig ontmoeten – is het meestal mogelijk een bepaalde hiërarchie tussen de honden aan te wijzen. Hoewel een status nooit absoluut is en kan veranderen naargelang de omstandigheden, weet men wel wie het de meeste tijd voor het zeggen heeft. Dat is vrijwel altijd de hond die rustig stabiel en zelfverzekerd is. Die hond straalt iets uit wat door de andere

hond(en) haast als vanzelf wordt geaccepteerd als superieur. Je zou kunnen spreken van een natuurlijk leiderschap. Zo'n hond hoeft absoluut niet zijn best te doen om respect af te dwingen. Hij krijgt het. U kunt dat vergelijken met de charismatische directeur die door zijn natuurlijke uitstraling alle neuzen binnen zijn bedrijf dezelfde kant op krijgt. Dat in tegenstelling met de directeur die dat natuurlijke overwicht mist. Zo'n directeur heeft moeite om leiding te geven, moet vaak op zijn strepen staan en veroorzaakt onrust door zijn wisselende stemmingen. Zo'n directeur heeft de neiging alles in de hand te houden en te willen regelen. Er bestaan ook zulke honden. Honden die om een of andere reden – vaak door een inconsequente begeleiding, een opvoeding met straf of dreiging daarmee – de touwtjes in handen willen krijgen door zich met van alles en nog wat te bemoeien. Ze verbieden de andere hond(en) te gaan lopen, op een stoel te gaan zitten of er af te komen, zich naar een bepaalde plek te bewegen, zich met andere honden of met de eigenaar te bemoeien. 'Regelneven' worden ze wel genoemd. Maar doordat ze eigenlijk onzeker of instabiel zijn leiden hun acties juist tot veel onrust.

SOCIAAL VAARDIG, DAAR DRAAIT HET OM

Het is natuurlijk niet zo dat er in het dagelijkse leven een voortdurende spanning is over wie de baas is. In ons sociale leven niet, en in het sociale leven van honden niet. Het draait allemaal om sociale vaardigheden. Om samenwerking. Wij ontmoeten voortdurend mensen, bekende en onbekende. Het ligt aan onszelf hoe die ontmoetingen verlopen. Natuurlijk zijn er heel veel verschillende karakters en heeft iedereen zijn eigen (over)gevoeligheden. Om dat allemaal in goede banen te leiden, gebruiken wij sociale omgangsregels. Die kunnen per cultuur verschillen, maar de grootste gemene deler is vrijwel overal hetzelfde. Het is nergens normaal om een onbekende onmiddellijk op de mond te kussen, het is nergens normaal om een onbekende in een verstikkende omhelzing vast te pakken, en nergens stuiven onbekende personen onbesuisd op elkaar af. Het voorzichtig met de ander omgaan, de ander op zijn gemak stellen, staat overal voorop. Elk land, ieder volk, zelfs de kleinste stam, ze kennen allemaal etiquette, hun eigen omgangsregels, hun eigen rituelen. Niemand zit te wachten op een leven vol dagelijkse twisten. Dat is bij ons zo, dat is bij honden precies hetzelfde.

Daarom hebben honden net als wij een heel scala van sociale uitdrukkingen die per omstandigheid verschillen. Hoe sociaal vaardiger een hond is, hoe makkelijker hij bij andere honden kan functioneren. Hij kan andere honden geruststellen, hij kan een boze stemming keren, hij kan een feestje bouwen met een terughoudende, verlegen hond, hij weet de lucht te klaren. De sociaal vaardige honden herkennen de zwakke punten bij de ander en proberen daarop hun eigen houding aan te passen. Hoe sociaal vaardiger een hond, hoe minder hij van een andere hond heeft te duchten. Mocht het om wat voor reden dan ook toch tot een vechtpartij komen, dan is er sprake van veel geschreeuw en weinig wol. Sociaal vaardige honden hebben een sterke bijtrem die maakt dat ze niet echt bijten, ook al zouden ze dat makkelijk kunnen. Hun agressie beperkt zich tot het vastgrijpen van de ander zonder de ander te verwonden en veel geblikker met de tanden. Ze weten de druk van hun tanden perfect te doseren. Een verwonding ontstaat dan ook nooit per ongeluk, maar ook geen verwonding is nooit per ongeluk! De aanvaller weet door interne remmingen precies hoe ver hij kan gaan.

AGONISTISCH GEDRAG

Agonistisch gedrag bevat alle vormen van agressie, zoals dreiging, aanval, gevecht, angst, vlucht of vreedstichtend gedrag, als gevolg van een confrontatie tussen soortgenoten. Geen hond is alleen maar agressief en geen hond is alleen maar vreedzaam. Vechten is – tenzij er sprake is van afwijkend, ziekelijk gedrag – nooit de eerste keuze van een hond. Ook al is er veel meer sprake van pseudogevechten dan van echte vechtpartijen, van tevoren is het nooit helemaal zeker hoe het af zal lopen. Daarom wisselen de stemmingen en bedoelingen van de hond snel af tijdens zo'n (pseudo)gevecht. De wisselingen in motivatie laten zich vooral goed lezen in de mimiek maar ook in de lichaamstaal van de hond.

AGONISTISCH

Het gedrag van deze hond kan alle kanten op, een stemmingswisseling is snel en het gedrag dat daarbij hoort ook. Dat maakt het onvoorspelbaar, dus gevaarlijk.

Lage houding, gespannen achterpoten, plast als teeftje, lippen hangen, borstelt op staart, rug en nek (sterke opwinding), lijf iets weggedraaid van hond achter hek, staart strak kwispelend in niet helemaal hoge houding. De hond is ambivalent.

Lichaam komt naar voren, hoofd wordt opgericht, hond begint aan te staren, maar oren blijven naar achteren en de rechter voorpoot staat niet stevig op de grond.

Staart komt iets hoger, wangen worden naar voren getrokken maar oren blijven naar achteren, rechter voorpoot opgetild, spanning in achterpoten die ook niet stevig op de grond staan. De hond is ambivalent.

Sprong naar voren. De hond begint zelfverzekerd te worden. De neus is sterk opgetrokken/gerimpeld en de lippen zijn opgetrokken. De wangen komen naar voren (geen kiezen te zien). De oren komen wat naar voren. De hond vertoont nu zelfverzekerde agressie hoewel de iets wijde mond toch iets onzekerheid verraad.

Oren weer meer naar achteren.

Zelfde houding, maar nu komen de oren weer iets naar voren en opzij. De hond is meer zeker van zichzelf. Er wordt nu zelfverzekerde agressie zichtbaar.

De oren liggen nu strak naar achteren, de rest van de mimiek blijft hetzelfde. Ambivalent dus.

Oren naar voren, maar mond iets verder open. Toch nog iets onzeker. Ambivalente houding hoewel je de sterke motivatie tot agressie ziet.

Nawoord

Van nu af aan mag u zich heel terecht 'hondenfluisteraar' noemen. Dat is een populaire kreet die te pas en vooral te onpas wordt gebruikt om indruk te maken. U heeft hem echter ten volle waargemaakt. Ik wens u oprecht veel geluk in een wereld waarin u steeds meer ontdekt en die u steeds vertrouwder zal worden. U zult merken dat u meer gaat zien en begrijpen van dat unieke wezen dat merkwaardig genoeg er ooit voor koos om met ons samen te leven. Wij mensen zijn dubbelhartig en hebben dubbele bodems. Honden nooit. Honden liegen niet. Sterker, ze kunnen niet eens liegen.

Andere hondenboeken van Martin Gaus zijn:

Puppymanieren

Optimale begeleiding en opvoeding van week tot week

978 90 5210 866 7

Een puppy in huis

Bouwen aan een fantastische relatie

978 90 5210 596 3

Als e-book zijn verkrijgbaar:

Uw hond gehoorzaam in 10 lessen

De theorie en praktijk van het begeleiden en opvoeden

978 90 5210 769 1

Nog beter omgaan met je hond

Opvoeding zonder pijn of gemopper van pup tot volwassen hond

978 90 5210 767 7

Hondenmanieren

Leer uw hond beter begrijpen

978 90 5210 770 7

Voorpret is de leukste pret

978 90 5210 658 8

Mijn hond als kameraad

Optimale relatie tussen kind en hond

978 90 5210 765 3

Een hond om van te houden

Voorkom de meest voorkomende problemen

978 90 5210 762 2

Spelen met je hond

Voor een echt leuk hondenleven

978 90 5210 766 0

KOSM • S

www.kosmosuitgevers.nl

De Martin Gaus Academie

De Martin Gaus Academie in Lelystad deelt sinds 2003 haar kennis via opleidingen, cursussen en workshops op het gebied van dierengedrag, waarbij het gedrag van honden vooropstaat.

Workshops en Lezingen

Het hele jaar door zijn er workshops en lezingen voor iedereen die meer wil leren over honden en hun gedrag. De onderwerpen zijn zeer divers, bijvoorbeeld:

- Angst bij honden
- EHBO bij honden
- Hersenfunctie in relatie tot gedrag
- Hondentaal
- Speuren
- Stress bij honden
- Testen van gedrag

Meer informatie: www.martingausacademie.nl

Over de auteurs

Martin Gaus startte in 1974 zijn dierenhotel in Lelystad, dat later uitgroeide tot een grote organisatie met hondenscholen, trainingsactiviteiten en een gedragscentrum. Hij kreeg landelijke bekendheid doordat hij jarenlang de tv-programma's *Dierenmanieren* en *Natte neuzen* presenteerde. Daarnaast was hij uitgever van de tijdschriften *Hondenmanieren* en *Kattenmanieren*, en heeft hij meer dan tien boeken over honden en katten op zijn naam staan. Hij is nog steeds actief op radio en tv, met lezingen en als adviseur.

Sacha Gaus stapte in 1994 in het bedrijf van haar ouders.

In 2003 heeft zij de Martin Gaus Academie opgericht, een instituut dat workshops, instructeurscursussen en een beroepsopleiding tot kynologisch gedragstherapeut organiseert. Daarnaast was zij hoofdredacteur van het tijdschrift *Hondenmanieren* en het maandblad *Hondenleven* en co-auteur van verschillende boeken over hondengedrag.

Behalve voor de Martin Gaus Academie is Sacha ook verantwoordelijk voor de Martin Gaus Hondenscholen, scholen die staan voor een positieve begeleiding van baas en hond, dus zonder dwang of fysieke straf.

BEGRIJP PRECIES WAT JE HOND 'ZEGT'

Honden spreken met hun lichaam. Kleine veranderingen in mimiek en houding kunnen voor de goede verstaander duidelijke taal zijn.

In dit boek laten Martin en Sacha Gaus met **vele foto's** en heldere uitleg zien wat honden in de omgang met soortgenoten of mensen bedoelen. Deze 'taalgids' is een **praktisch instrument** voor de opvoeding van viervoeters en het oplossen van mogelijke gedragsproblemen.

“Een zeer bruikbaar en leerzaam boek
voor alle hondenbezitters.”

GEHEEL
HERZIENE
UITGAVE

KOS
M•S

NUR 431
Kosmos Uitgevers,
Utrecht/Antwerpen